

UNIV.

PROF. MILOSLAV STIEBER

NEKROLOG.

NAPSAL

RUDOLF RAUSCHER.

Rozšířený otisk
Z ČASOPISU „PRÁVNÍK“
č. 4—5. roč. 1934

V PRAZE 1934.

TISKEM DR. ED. GRÉGRA A SYNA V PRAZE.

Ještě 14. února t. r. pročítal jsem právě vyšlé poslední dílo prof. Stiebra o dějinách trestního práva ve stř. Evropě a netušil jsem, že profesora Stiebra již není mezi živými. Zemřel náhle dne 14. února 1934, chystaje se po nutné operaci vrátiti se k pilné práci badatelské a učitelské. Smrt jeho překvapila, neboť bystrý a čilý jeho duch skrýval tělesné jeho bolesti. Smrt zastihla ho v plné činnosti a česká věda právně historická utrpěla opětne neobyčejnou ztrátu.

Prof. Miloslav Stieber narodil se 16. února 1865 z měšťanské rodiny ve Slaném. Ve svých vzpomínkách, nazvaných »Zapomenuté slánské chvíle« (Slánské večery II. Praha 1928) vzpomíná, že to bylo v Poštovské, nyní Kinského ulici č. 117. Dětství ztrávil Stieber ve Slaném v prostředí vlastenecké rodiny české. Byl to nejen jeho otec, kustos slánského Sokola, který budil v něm lásku k vlasti, nýbrž také i jeho učitelé na obecné škole i na gymnasiu. Oboje byly piaristické. Stiebrovi tane na mysli z gymnasiálních let prof. Lacina a prof. Pírko. Na vyšší gymnasium chodil Stieber v Praze, kdež po maturitě dal se zapsati na práva. Ve vzpomínkách jeho není zachováno, kteří učitelé působili na něho na vysoké škole. Vzpomíná, jak rychle studentská léta ubíhala ve víru politického a národního života a jak po promoci vstoupil do advokátní kanceláře. Byl v advokátní kanceláři Dr. Horlivého, vzpomíná adv. Dr. Fürsta a Junghanse. Konec advokátní praxe prožil ve Vídni a v Praze a stal se pak advokátem ve Slaném.

Avšak Stieber byl rozeným právním historikem. Již za svého pobytu ve Vídni začal sbíratí látku k svému spisu, který stal se pro něho spisem habilitačním. Jest ještě dojmavější než za Stiebrova života, čte-li kdo dnes jeho osobní vzpomínku, jak jeho habilitační spis vznikal.*) Velkou láskou k právní historii přemáhal prvotní překážky a skutečnost, že budoval své právně historické vzdělání archivním studiem v archivech vídeňských a pražských. Toto studium poskytuje nejen základ k jeho vědecké činnosti právně historické, nýbrž dodává charakter i jeho literární tvorbě. Stieber habilitoval se r. 1902 pro obor právních dějin německých, r. 1908 byl jmenován mimořádným a r. 1911 řádným profesorem téhož oboru. Po dvakráte povolala ho fakulta ve své čelo jako děkana, r. 1916/17 a r. 1931/32. Jeho život byl klidný, oddaný vědě a

*) Stieber napsal o tom v článku »Habent sua fata libelli« v Památ-níku spolku čes. práv. Všehrd (v Praze 1918), str. 216.

universitě. Právě tak jako Stiebrův život spojuje v sobě praktickou činnost advokátní a vědeckou činnost historickoprávní, tak také i jeho literární tvorba běže se dvojím směrem. Obsahuje jednak práce věnované výhradně dějinám právním, jednak jsou to pojednání, která řeší otázky z platného právního řádu. Ale i v těchto Stieber nezapírá svou lásku k právním dějinám a vždy hledá souvislost mezi současným právním řádem a jeho historickým vývojem.

Prvá jeho studie právněhistorická byla také jeho prací habilitační. Jest to obsáhlá monografie »K vývoji správy. Vliv českých živlů na správu v Dolních a Horních Rakousích a její význam pro rak. exekuční proces.« Rozpravy České Akademie. V Praze 1901. Je věnována prof. Jaromíru Hanelovi. Skládá se ze čtyř oddílů a dodatku. Stieber probírá v ní otázku správy, která pro české právo nebyla do té doby tknuta. Její podtitul ukazuje, že Stieber vzal si za úkol nikoliv pouze vylíčit správu v dějinném vývoji v českém právu, ale ukázat i a zdůraznit vliv české správy na správu v zemích rakouských a konečně při sledování dalšího vývoje prozkoumat, jaký význam měla správa s těmito svými prvky pro rakouský exekuční proces. Při líčení vlivů české správy na právní řád rakouský Stieber narazil na problémy, které souvisely s právním vývojem v zemích českých vůbec, zvláště pak s vývojem zemského soudu, zemských desk, krajských popravců a p., tudíž s právním vývojem XIII. stol. Současně vyskytl se pro něho problém vzniku t. zv. rakouského zemského práva, právní památky, o níž byla v německé literatuře vědecké vyslovena řada domněnek, zvl. se strany Siegla a Dopsche. Stieber vystoupil s novým názorem, že totiž kratší znění zemského práva rakouského vzniklo teprve po delším znění, nikoli opačně, jak literatura dosud soudila.

Stiebrovo zkoumání o správě vyznačuje se snahou vysvětliti přímo z textu právních památek pojem správy. Snaží se vybudovati vlastní konstrukce a je skutečně v mnohém originální. Jeho práce je ztěžována, neboť do doby Stiebrovy se otázkami, které rozvíjí, nikdo nezabýval. Jeho pojetí má a bude mít trvalou cenu v mnohých směrech. Možno tu vytknouti jen jeho jemnou konstrukci půhonu, o významu půhonu pro řízení exekuční, jeho zkoumání o otázce vzniku popravců a p. A právě v těchto otázkách i pozdější literatura, byť by docházela podrobnějším zkoumáním k novým závěrům, uznává a hodnotí vědecké výsledky Stiebrovy a možno říci, že pokračuje tam, kde Stieber prvý razil cestu.

Zkoumání Stiebrovo o zemském právu rakouském vzbudilo pozornost i u badatelů německých a Stieber velmi značně prospěl české vědě, když sdělil výsledky svého zkoumání německému vědeckému světu v rouše německém. Sám Dopsch přijal studii Stiebrovou do své sbírky »Forschungen zur inneren Geschichte Österreichs (Innsbruck 1905) pod názvem »Das österreichische Landrecht und die böhmischen Einwirkungen auf die Reformen König Ottakars in Österreich.« Stieber

nespokojil se zde reprodukcí toho, co podal ve své studii české, nýbrž doplňuje, prohlubuje a jasněji stilisuje to, co prvě zdůrazňoval. Nebylo lze pochybovati, že plně oprávněné a vědomé zdůraznění Stiebrovo, že Přemysl Otakar II. měl svou organizační činností vliv na země rakouské, narazí na odpor u německých badatelů. A ačkoliv se Werunsky pokusil zvíklati závěry Stiebrovy a až sliboval, že z řad jeho žáků bude dokázáno chybné pojetí reformátorské činnosti Přemysla Otakara II., přece ani jemu ani jeho žákům nepodařilo se zvrácení základu, z něhož Stieber vyšel.

Stiebrova láska bylo studium v archivech, v jejich bohatých zdrojích listinného materiálu. Stieber zajímal se, jak již v prvním svém díle prokázal, o styky českého práva s právy cizími. Tímto studiem dospěl k prozkoumání mezimístních právních poměrů v právu městském. Setkal se s tím, že města česká měla právní styk s městy cizími stejně, jako měli i králové čeští a Česká koruna mezinárodní své styky. Z tohoto zkoumání vzniklo druhé velké dílo Stiebrovo »České státní smlouvy. Historický nástin. Díl I. Od Přemysla Otakara II. do založení říše Habsburské.« V Praze 1910. Knihovna Sborníku věd práv. a stát. B) Řada státovědecká č. XXII. Předmětem i této druhé práce Stiebrovy byla otázka dosud u nás nezkoumaná. Stieber dává tu základ ke zkoumání dějin mezinárodních styků našich zemí, ale ovšem také dějin mezinárodního práva vůbec. Snaží se zhodnotiti tyto styky, odlišiti je od mezinárodních styků současných a z této snahy vzniká opět zvláštní konstrukce nejen celého spisu, nýbrž i jednotlivých kapitol. Po vylíčení vnějších stránek smluv, hodnotí Stieber jejich obsah. Jemu věnuje větší část své knihy a zde naskýtá se mu příležitost, aby opět uplatnil svůj bystrý postřeh civilistický. Materiál, který Stieber k této práci prostudoval, byl neobyčejně rozsáhlý. Z jeho excerptů vznikla obsáhlá příloha, která umožňuje nejen kontrolu, ale dává i možnost podrobnějšího zkoumání dalšího.

I tuto svou knihu vydal Stieber později německy pro informaci mezinárodní veřejnosti. I toto zpracování vyšlo, stejně jako prvá studie, ve sbírce Dopschově s názvem: »Böhmische Staatsverträge.« Historischer Grundriss. I. Abt. Seit Přemysl Ottokar II. bis zur Gründung des habsburgischen Reiches. Innsbruck 1912. A i zde Stieber nespokojuje se pouhým překladem, nýbrž zpracovává svou knihu a doplňuje ji novým materiálem.

K látce o mezinárodních stycích středověkých vrátil se Stieber ještě později v článku »Mezinárodní styky králů českých v příčině Slezska« v Právniku roč. LVII. Bylo patrné, že sbíral si látku k pokračování českých státních smluv.

Zkoumání mezimístních styků českého práva městského mu dalo podnět ještě k jednomu pojednání: »Soud hraničný.« Z dějin českého práva. Rozpravy České Akademie, tř. I. čís. 51. V Praze 1914. V něm zkoumá vznik tohoto soudu, jeho kompetenci a řízení a uveřejňuje několik dokladů z jeho činnosti. V spise tomto

projevil také zájem o procesní předpisy městského práva českého 16. století. Staré procesní právo vábilo ho svou originalitou i svou složitostí, již chtěl Stieber proniknouti a jasně ji osvětliti. Z této snahy vzniklo pojednání »Terminus monere.« Příspěvek ku výkladu zemských desk pŕuhonných. Sborník věd práv. a stát. III. Stieber zde zkoumá zápisy v pŕuhonných deskách zemských a z textu deskových poznámek snaží se vykonstruovati procesní řízení při t. zv. nestání.

Studii procesně právní jest také pojednání Stiebrovo »Zhanění a odvolání«, uveřejněné v Poctě Ottově ve Sborníku věd práv. a stát. roč. XV. V něm Stieber na podkladě právních pramenů německého práva probírá otázku, jak se vyvíjelo zhanění rozsudku a apelace z rozsudku. Upozorňuje na vývojovou jejich souvislost od nejstarších dob národních práv germánských až po dobu novější, dotýká se i právních pramenů českého práva městského.

Otázkou z dějin trestního práva ve střední Evropě zabývá se poslední studie Stiebrova »Nerovnost před trestním soudcem« (Pocta Miříčkova). V ní Stieber řeší tuto otázku s hlediska obecného práva trestního, jehož zkoumání věnoval své poslední badatelské síly.

Stieber za své advokátní prakse pronikal i k problémům platného práva soukromého. Zájem ten u něho neutuhl ani později. Ale i v pojednáních a dílech, která pojednávala o problémech platného práva, zůstal u něho zájem a záliba pro právní dějiny. Neboť Stieber spojuje, jak uvedeno, s rozbohem platného práva úvody a úvahy právně historické a dosahuje tím nejen objasnění platných právních předpisů, ale získává pro svá pojednání tím větší zajímavosti. Již v prvním svém spise z platného práva, vydaném vlastně ještě před habilitací, tomu tak bylo, ačkoliv spis »Uhrázovací kapitál sluzebnosti a reálních břemen. Studie z rakouského exekučního řádu« (Knihovna Sborníku věd práv. a stát. A.) Řada právovědecká. Čís. II. V Praze 1902) týká se plně otázky právní prakse.

Pro I. sjezd českých právníků napsal Stieber touto metodou pojednání »Ručení za škody z poklesků úředníkůých« (vyšlo r. 1904), kde po rozsáhlém historickém úvodu pojednává o daném problému de lege ferenda. Touž metodou je pracováno i obsáhlé pojednání o vlastníkove hypotece. Otázka vlastníkovy hypoteky vábila Stiebra již od r. 1910, kdy napsal stručný, ale bystrý rozbor tohoto právního problému do Právnicka roč. XLIX. Vrátil se k němu, když problém vyskytl se při budování nového našeho občanského práva, r. 1922, v rozpravě »Vývoja právní povaha vlastníkovy hypoteky« (vyšlo původně ve Sborníku věd práv. a stát., roč. XX. a XXI.). Používá vyličení historického vývoje i srovnávacího materiálu, probírá vlastníkovu hypoteku a její právní povahu rovněž de lege ferenda.

V řešení touž metodou zaujaly Stiebra některé problémy exekučního práva. Vrací se k nim v samostatných pojednáních a do-

plňuje tak podrobnostmi otázky, jež se mu vyskytly již ve spise habilitačním. Jsou to jeho pojednání: »Počátky prenotace« ve Sborníku věd práv. a státních, sv. V. a »Původ a povaha úkojného práva dlerakouského exek. řádu« (Pocta Randova).

Jeho vynikající znalosti platného práva prospěly také tvoreni nového československého zákonodárství. Nový občanský zákon československý nalezl v něm znamenitého podpůrce. Již nedlouho po státním převratu chápe se Stieber pera, aby probral a vyložil zákon o pozemkové reformě v pojednání, které vyšlo nejprve v čas. Právnik. r. 1919 a pak samostatně s názvem »Pozemková reforma« (s úplným textem záborového zákona). V Praze 1919. O otázce té psal Stieber se speciálního hlediska znovu v Právniku 1921 v článku »Pozemková reforma a cukrovary«.

Pro své znalosti civilistické Stieber povolán jest k účasti na tvoreni nového občanského zákoníku jako referent subkomitétu pro právo věcné. Stieber plnou svou vědeckou osobností dává se do práce. Hledá cesty, jak tvořiti nový systém našeho občanského zákoníku a opětně je to historie, která ho poučuje. V článku »Systematika zákoníků střední Evropy« ve Sborníku věd práv. a stát. XXII. předvádí před zraky komise, jak byly v minulosti zákoníky ve střední Evropě tvořeny. R. 1923 po usilovné práci subkomitétu pro právo věcné jest vydán jeho elaborát a prof. Stieber píše k němu úvod a obsáhlou důvodovou zprávu: »Věcné právo.« Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Čsl. republiku. Referent Dr. Miloslav Stieber. V Praze 1923. Stieber stává se pak členem superrevisní komise a za jeho účasti r. 1931 vychází konečný návrh občanského zákoníku čsl. tiskem.

Z prací o reformu občanského práva vznikly také Stiebrovy studie, uveřejněné v publikacích II. sjezdu čsl. právníků v Brně r. 1925. Jsou to studie: »Rejstříková hypoteka francouzská a československá« a »Jak upravit jest otázku vzducholodní hypoteky.«

Stiebrova odborná zdatnost jest vždy vítána a vyhledávána při různých příležitostech a Stieber vždy osvědčuje ji se svědomitostí sobě vlastní. Povstávají tak dobrá zdání, v nichž Stieber ukládá i výsledky svých studií právně historických. Jest tomu tak na př. v obsáhlém dobrém zdání »Němečtí rytíři«. V Praze 1921, v němž řeší otázku zabránění statků a změni řádu německých rytířů nejen v plné šíři, nýbrž i s obsáhlým aparátem právně historickým.

Z živých problémů nového zákonodárství zaujaly Stiebra otázky zákona bytového. V článku »Bytová otázka« (Národní kultura. List Ústřední školy dělnické pro výchovu lidu, I., 1922) podrobil kritice bytové zákonodárství. S hlediska civilistického všimá si otázky bytové v článku »Reální dělení domů na

vlastnické příbytky ve Francii a u nás» (Právník LXV., 1926), kde doporučuje řadu reforem.

Stieber věnoval se celou svou bytostí universitě. Ale i potřeby našeho nového politického života získaly v něm ochotného pracovníka. Nejen že odborně pojednal o politických stranách v článku »Politické a volební strany« (Sborník věd práv. a stát. XXVI. 1926), ale také i jako člen volebního soudu se prakticky uplatňoval.

Po převratu připadl Stiebrovi úkol, aby vybudoval spolu s prof. Kadlecem nový vědní obor, který byl zařazen do historickoprávního oddílu studijního, »Dějiny veřejného a soukromého práva ve střední Evropě«. Stieber ujal se úkolu synteticky vyložití dějiny soukromého práva ve stř. Evropě. Zakrátko vydává tiskem příručku »Dějiny soukromého práva ve stř. Evropě«. Nástin. Kniha první. Samostatný právní vývoj. V Praze 1923. Stieber zhuštěně podává zde výsledky zkoumání o dějinách soukromého práva v nejstarší době, v době národních práv před recepcí římského práva. Po prozatímním tomto vydání r. 1930 vychází druhé vydání »Dějiny soukromého práva ve střední Evropě«, zahrnující již celý vývoj soukromého práva i po recepci. Jest to dosud jediná příručka a jediný systém těchto dějin u nás.

Ale i pro dějiny veřejného práva ve střední Evropě chtěl Stieber napsati učebnici. Již r. 1923 napsal »Přehled dějin veřejného práva ve stř. Evropě« (Vydání prozatímní. Část první.), který obsahuje vyličení vývoje veřejného práva jen v říši francké a v říši římskoněmecké. Stiebrovou snahou bylo, aby posluchačům podal ve své učebnici úvod do moderního práva veřejného a proto chtěl s tohoto hlediska napsati definitivní vydání své příručky. Často se mnou o svých vědeckých snahách hovořil. V dějinách veřejného práva chtěl podati dějiny práva ústavního, pak zvláště dějiny práva správního. K nim měly se připojiti dějiny práva trestního. K celku dějin veřejného a soukromého práva chtěl napsati ještě dějiny procesního práva a dějiny pramenů. Z tohoto svého plánu uveřejnil dějiny práva ústavního (»Dějiny veřejného práva ve střední Evropě.« Nástin. Kniha první. Právo ústavní. V Praze 1931) a dějiny práva trestního (Dějiny veřejného práva ve střední Evropě. Nástin. Kniha třetí. Právo trestní. V Praze 1933.). Zůstala tudíž nedokončena druhá kniha veřejného práva, právo správní a pak závěr celého díla, dějiny procesu a dějiny pramenů. Pojetí Stiebrovo bylo zcela originální a dokončení jeho díla bylo by bývalo jistě prací velmi záslužnou.

Za své vědecké zásluhy byl Stieber jmenován řádným členem České akademie, řádným členem Král. české společnosti nauk a řádným členem Učené společnosti šafaříkovy. Vědecký jeho věhlas byl znám i v cizině. Universita lyonská udělila mu nejvyšší vyznamenání — čestný doktorát práv. Byl předsedou zkušební komise histo-

rickoprávní, členem státní zkušební komise judiciální a členem univerzitní komise archivní.

Studie a monografie Stiebrovy vyznačují se snahou proniknouti k hloubce vědeckých problémů na podkladě textu pramenů. Z toho důvodu Stieber vyčerpává plně všechny zprávy pramenů. Ze zpráv pramenů má podle něho dojiti vědecký badatel ke konstrukci, která by vědecký problém vyložila a zpřístupnila. Stieber klade důraz na jasnost slovního výrazu a pátrá proto po slovních výrazech, které by pregnantně vystihly právní pojem. Činí tak nejen v monografiích, nýbrž zvláště ve svých učebnicích, čímž nabývají jeho práce zvláštního vnějšího rázu. Jen ten, kdo se vžil v jeho hloubavou badatelskou duši, plně pochopí a dovede si vážiti jeho literárních plodů.

Pod chladným vnějškem byla skryta měkká a vřelá duše prof. Stiebra, která dovedla své přátele opravdu a hluboce milovat. Nekrology, které Stieber psal o svých učitelích a přátelích, dýší životností této lásky. Jsou to nejen nekrology o J. J. Hanelovi (Sborník věd práv. a stát., X., 1910) a o Jaromírovi Čeláckovském (ČČM. LXXXVIII., 1914), ale zvl. o Jos. Stupeckém (Osvěta 1907).

Stieber miloval svou vlast, miloval její právní historii. Měl ještě řadu vědeckých plánů, které chtěl uskutečňovati. Ne jedním a ne posledním mělo býti vydávání půhonných desk, k němuž se chystal a v němž připravoval edici prvního kvaternu těchto desk. Smrt přervala jeho činnost.

Dnes, kdy bohatý zdroj badatelské tvorby prof. Stiebra zanikl, opakujeme s bolestí slova Hanelova, kterými s přáním provázel Stieberův habilitační spis: »Uznání všech, jimž vědecký rozvoj národa leží na srdci, bude jemu povždy zabezpečeno.«